

Maturitní okruh č. 18

SYSTÉM SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, NEZAMĚSTNANOST

SYSTÉM SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

Je tvořen:

1. odvodem pojistného na sociální zabezpečení;
2. odvodem zdravotního pojištění

SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ

Výběr pojistného a použití těchto prostředků zabezpečuje **správa sociálního zabezpečení**.

Toto pojištění se člení na tři části:

1. **důchodové pojištění** – z těchto příjmů stát vyplácí důchody (starobní, invalidní, vdovské, sirotčí atd.);
2. **příspěvek na státní politiku zaměstnanosti** – na podpory v nezaměstnanosti, výdaje na vytváření pracovních míst, rekvalifikace atd.;
3. **nemocenské pojištění** – nemocenské dávky, podpory při ošetřování členů rodiny, mateřskou atd.

Zaměstnavatel musí své zaměstnance přihlásit k placení pojistného. Zaměstnanci jsou poplatníky pojistného, pojistné za ně odvádí plátce (tedy zaměstnavatel).

Vyměřovací základ – hrubá mzda (u zaměstnanců), součet všech vyplacených mezd (u zaměstnavatelů).

Sazba:

- pro zaměstnance - **6,5 %**;
- pro zaměstnavatele – **25 %**.

OSVČ (osoby samostatně výdělečně činné) – nemusí platit nemocenské pojištění, které je pro tyto osoby dobrovolné (v případě pracovní neschopnosti pak ale nedostává nemocenské dávky).

ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

Každý člověk v ČR je ze zákona pojištěn. Může jedenkrát do roka změnit zdravotní pojišťovnu.

Plátcí pojistného jsou:

1. **stát** – platí pojistné např. za:
 - nezletilé děti;
 - studenty;
 - důchodce;
 - ženy na mateřské dovolené;
 - nezaměstnané registrované na ÚP atd.
2. **zaměstnavatelé** – i za své zaměstnance (odvádí za ně pojistné);
3. **pojištěnci**
 - a) *OSVČ*;
 - b) *osoby s vlastními příjmy* – např. osoby, které mají výnosy z finančních investic, z pronájmu atd. a nemají jiné příjmy (tzn.: nejsou OSVČ, nepodnikají, ani nemají pracovní poměr);
 - c) *osoby bez zdanitelných příjmů* – např. ženy v domácnosti, zaměstnanci pracující na dohodu o provedení práce, nezaměstnaní, kteří nejsou v evidenci ÚP atd.

Vyměřovací základ – hrubá mzda (u zaměstnanců), součet všech vyplacených mezd (u zaměstnavatelů).

Sazba:

- pro zaměstnance – **4,5 %**;
- pro zaměstnavatele – **9 %**.

NEZAMĚŠTNANOST

Nezaměstnanost je jak ekonomickým, tak sociálním problémem. Patří k základním a nejvíce sledovaným **makroekonomickým ukazatelům**.

Obyvatelstvo lze rozdělit do dvou skupin:

1. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo

- zaměstnaní, tj. obyvatelstvo, které má placené zaměstnání nebo sebezaměstnání, včetně osob ve stavu nemocných či na mateřské dovolené,
- nezaměstnaní, tj. osoby splňující určité podmínky: nemají placené zaměstnání ani sebezaměstnání, práci aktivně hledají a jsou schopni a ochotni během určité doby pracovat.

2. Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo

- studenti, nezletilé děti, penzisté, invalidé, ženy v domácnosti, pokud nesplňují podmínky předchozích 2 skupin.

Měření nezaměstnanosti:

$$u = \frac{U}{L + U} \cdot 100$$

kde:

u.....míra nezaměstnanosti

L.... zaměstnaní

U... nezaměstnaní

L+U ekonomicky aktivní (zaměstnaní+nezaměstnaní)

FORMY NEZAMĚSTNANOSTI

Frikční nezaměstnanost je spojena s neustálým pohybem lidí, kteří přecházejí z jednoho zaměstnání do druhého se stejnou nebo podobnou kvalifikací. Tato **nezaměstnanost** je přechodná a krátkodobá.

Strukturální nezaměstnanost je vyvolána většími změnami ve struktuře národního hospodářství. Může trvat i několik let a je spojena s nutností rekvalifikace mnoha pracovníků.

Cyklická nezaměstnanost je způsobena poklesem produktu, když se hospodářský cyklus nachází ve fázi poklesu (recese). Trvá, dokud opět nezačne růst produkt (hospodářství).

Dobrovolná nezaměstnanost je stav, kdy počet nezaměstnaných je nižší nebo roven počtu volných pracovních míst. Dobrovolně nezaměstnaní dávají přednost volnému času, studiu nebo jiným činnostem.

Nedobrovolná nezaměstnanost znamená, že počet volných pracovních míst je menší než počet uchazečů.

Přirozená míra nezaměstnanosti je nejnižší udržitelná míra nezaměstnanosti, kterou může tržní ekonomika dosahovat, aniž by inflace vykazovala tendenci ke zvyšování nebo snižování.

AKTIVNÍ A PASIVNÍ POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI

Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k maximální možné úrovni zaměstnanosti financovaných ze státního rozpočtu. Provádí ji ministerstvo práce a sociálních věcí a úřady práce za případné spolupráce s dalšími subjekty.

Nástroji, jimiž je realizována, jsou zejména

- **rekvalifikace** – získání nové kvalifikace uchazečem nebo zájemcem o zaměstnání.
- **investiční pobídky** – podpora vytváření nových pracovních míst, rekvalifikace nebo školení nových zaměstnanců především u velkých zaměstnavatelů ve formě např. snížení daní, vybudování infrastruktury, zajištění bydlení pro zaměstnance, pozemků pro stavbu podniku apod. Poskytuje se jen v oblastech, kde je alespoň průměrná míra nezaměstnanosti.

- **veřejně prospěšné práce** – krátkodobé (max. 12 měsíců, ale lze opakovat) práce dotované úřady práce k provizornímu zaměstnání nezaměstnaných. Obvykle jde o udržovací a úklidové práce veřejných prostranství a budov.
- **společensky účelná pracovní místa** – jde o pracovní místa zřizovaná po dohodě s úřadem práce a s ohledem na místní poměry k umístění uchazečů o zaměstnání, kterým nelze najít práci jinak. Na zřízení těchto míst dává úřad práce zaměstnavateli příspěvek.
- **překlenovací příspěvek** – příspěvek na vytvoření společensky účelného pracovního místa lze poskytnout kromě zaměstnavatele také osobě, která přestane být uchazečem a stane se osobou samostatně výdělečně činnou. Takové osobě lze navíc přiznat na omezenou dobu i překlenovací příspěvek (aby mohla realizovat své podnikání)
- **příspěvek na dopravu** – na základě dohody přispívá úřad práce zaměstnavateli, který zajišťuje každodenní dopravu svých zaměstnanců do zaměstnání tam, kde jiná doprava není
- **příspěvek na zapracování** – na základě dohody tam, kde zaměstnavatel přijímá uchazeče, kterému úřad práce věnuje zvláštní péči (mladí, staří, postižení apod.)
- **příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program** – při rozjždění výroby nebo strukturálních změnách (např. přechod na nové technologie) často zaměstnavatel dočasně nepotřebuje tolik zaměstnanců. Místo aby je propustil, zaměstná je zaměstnavatel třeba jen na poloviční úvazek (nebo nějaký čas vůbec nepracují), ale mzdu do původní výše jim doplatí úřad práce a oni si nemusí hledat novou práci.

Pasivní politika zaměstnanosti jsou v podstatě různé dávky a příspěvky pro nezaměstnané, aby byli schopni přežít do té doby, dokud neseženou práci. Čím větší je nezaměstnanost, tím je pro stát dražší. Přitom ale na aktivní politiku zaměstnanosti lze vydat jen to, co zbude po zaplacení pasivní politiky zaměstnanosti.

Jde o soustavu institutů životního minima, minimální mzdy a podpory v nezaměstnanosti apod.

DŮSLEDKY NEZAMĚSTNANOSTI

1.) Ekonomický dopad

- vysoká nezaměstnanost je projevem plýtvání zdroji, protože během depresí, kdy je nezaměstnanost vysoká, ekonomika nevytváří tolik, kolik je schopna (nejsou plně využity zdroje)
- pokles příjmů státního rozpočtu a růst výdajů státního rozpočtu v důsledku zvýšení sociálních dávek

2.) Sociální dopad –

zejména dlouhodobá a nedobrovolná nezaměstnanost přináší lidské sociální a psychologické škody. Je dokázáno, že nezaměstnanost vede ke zhoršování fyzického i psychického zdraví, vede k vyššímu výskytu srdečních chorob, alkoholismu a sebevražd.